

ANMELDELSE

Catalogue of Tibetan Manuscripts and Xylographs. By Helmut Buescher and Tarab Tulku. København : Det Kongelige Bibliotek. Richmond: Curzon Press 2000. 2 bd. - COMDC ; 6.1-6.2. - ISBN 0-7007-1330-1.

Orientalistikken, den videnskabelige udforskning af Asien, har en lang historie i Danmark, hvilket ikke mindst skyldes en række betydelige forskere og opdagelsesrejsende der med nysgerrighed, eksempelvis samlermani og stor opfindsomhed tilsyneladende ingen grænser kendte. Og det er i sig selv bemærkelsesværdigt, hvor mange forskere der i denne sammenhæng har gjort sig bemærket, og som dermed har vundet sig et navn udenlands. Et område, der i den sammenhæng som forskningsobjekt skulle vise sig at indtage en ikke ubetydelig rolle, var det centralasiatiske kerneland. Begrænser vi os således til udforskningen af dette centralasiatiske område — hvilket i sig selv omfatter et ufatteligt stort område, ikke blot geografisk og etnisk, men også sprog- og kulturhistorisk — kan Danmark bryste sig af gennemførelsen af en række centralasiatiske ekspeditioner, hvor den første går tilbage til professor Ole Olufsens to Pamir-ekspeditioner i årene 1896-1899, efterfulgt af professor C.G. Feilbergs ekspedition til Iran 1936, som væsentligt har bidraget til en berigelse af værdifulde etnografiske data og genstande i danske samlinger fra Bukhara og Khiva, samt fra Luristan (Iran). Sideløbende initierede Henning Haslund-Christensen, længe bekendt med Mongoliet, også i året 1936 den første centralasiatiske ekspedition til stammerne, der bebor området mellem Hailar og Chabar i Mongoliet og Manchuriet, efterfulgt af den anden centralasiatiske ekspedition blot tre år efter, også til Mongoliet. Disse forskningsrejser indsamlede uhyre mængder af etnografika, foretog antropologiske målinger, indsamlede en mængde folkløse og artefakter og, ikke mindst, sikrede sig en omfattende samling af mongolske bøger og skrifter i form af bloktryk og håndskrifter. Disse samlinger, som idag befinder sig henholdsvis på Nationalmuseet og på Det Kongelige Biblioteks Orientaliske og Judaistiske Afdeling (OJA) savner deres side-

stykke i Europa. Især omfanget og kvaliteten af de mongolske håndskrifter og bogtryk er i europæisk sammenhæng enestående.¹ Endelig skal den tredje ekspedition til Afghanistan (Nuristan, Chitral) også nævnes, igen ledet af den utrættelige Haslund-Christensen. I denne korte gennemgang, og for foreliggende anmeldelse yderst relevant, skal endelig nævnes Prins Peter af Grækenland og Danmarks betragtelige akquisition af tibetanske håndskrifter og bogtryk (for slet ikke at nævne den unikke samling af tibetanske etnografika og klædedragter, der for nærværende befinder sig på Nationalmuseet), erhvervet til Det Kongelige Bibliotek i begyndelsen af 1950'erne i Himalaya. Sidstnævnte kultur, den tibetanske, skulle vise sig at tiltrække sig ikke blot Prins Peters livslange bevågenhed og interesse, men også senere forskeres, blandt andre afdøde prof. Erik Haarh, i mange år afdelingsleder af Østasiatisk Afdeling (siden 1996 OJA).

Tibetologi som akademisk disciplin, altså den videnskabelige udforskning af Tibet, har i virkeligheden undergået en rivende udvikling gennem de sidste årtier, ikke mindst i international sammenhæng (og i dansk regi først og fremmest under førnævnte Erik Haarhs kyndige ledelse), i sådant et omfang, at man rolig kan påstå, at faget har oplevet en langt hurtigere udvikling sammenlignet med andre orientalske fag. Dette har på den ene side været medvirkende til udviklingen og oprettelsen af tibetologi som et selvstændigt universitetsfag, hvor faget for nogle år siden blot blev betragtet som en, omend uomgængelig, hjælpedisciplin til indologien og buddhologien, men samme udvikling kan også aflæses af en sand strøm af publikationer de seneste år, der tydeligt afspejler såvel en stigende akademisk som en populærvidenskabelig interesse for Tibet og for buddhismen i almindelighed. Idag findes der overalt på kloden en lang række lærestole indenfor faget og et stadigt stigende antal velbesøgte konferencer har været afholdt der udelukkende har fokuseret på Tibet og dens særegne kultur og historie.

Årsagen til den stigende interesse er sikkert mangfoldig. På den ene side har Tibet ofte projiceret myten om det utilgængelige og hemmelige "Shangri-la", en myte som altid har fascineret og tiltrukket folk, og et forhold der var forbundet med landets unikke geografiske beliggenhed, utilgængelig og isoleret fra omverdenen, et af de sidste uudforskede pletter på landkortet til langt ind i det 20. århundrede. Dette

¹ Se Walter Heissig, under medvirkning af Ch. Bawden: *Catalogue of Mongol Books, Manuscripts and Xylographs*. KBh. 1971. COMDC 3.

skal ses i sammenhæng med de særlige omstændigheder, der formede landet som et yderst frugtbart og modtageligt konfluens mellem dets to indflydelsesrige naboer, Kina og Indien. Tibet udviklede sig over flere århundreder til en sand smeltedigel, med det resultat, at den tibetanske form for buddhisme, populært kaldet lamaismen, blev en religiøs faktor, der i store dele af Centralasien satte sit afgørende præg såvel på samfundsudformningen som på den åndelige og den kulturelle udvikling. Den unikke, stærkt religiøst prægede samfundsorden og kultur, og ikke mindst den recente adgang i Vesten til dens mest fremtrædende repræsentanter — et møde der fulgte i kølvandet på diasporaen for ca. fyrré år siden efter et mislykket oprør mod den kinesiske besættelsesmagt, som førte til, at Tibets religiøse og verdslige overhoved, Dalai Lama, fulgt af over et hundred tusinde landsmænd søgte tilflugt i Indien — har været en medvirkende årsag til at holde liv i interessen for Tibet og dets fascinerende kultur.

Et af de mest markante, kulturbærende aspekter ved den højkultur, der udviklede sig på Verdens Tag, er en yderst varieret og rigt facetteret skriftkultur, en repræsentativ skriftradition, der var et produkt af den stærkt religiøst prægede samfundsmodel, domineret af den særegne tibetanske form for buddhisme, der over en tusindårig periode blev en rodfæstet del af landets kultur. Den lærde skriftkultur og bogtrykket (i form af xylografien, træbloktrykket) blev i almindelighed et styrende element, og det kan derfor ikke undre, at udenlandske opdagelsesrejsende og forskere, der tidligt etablerede kontakt med denne civilisation, ofte hjemførte store mængder af kildekrifter og andre bøger. Dette forhold har da også ført til, at et relativt stort antal biblioteker og institutioner over hele verden idag besidder omfattende samlinger af *tibetica*. København kan i den sammenhæng være særdeles stolt af at besidde en anelig samling af ikke blot *tibetica*, men som sagt også *mongolica*.

Genstand for disse indledende bemærkninger er udgivelsen af 2-binds værket *Catalogue of Tibetan Manuscripts and Xylographs* og dermed den første grundige bearbejdelse af den anelige samling af *tibetica* der findes på Det Kongelige Bibliotek. Dermed er et længe næret ønske endelig gået i opfyldelse. Udgivelsen følger således næsten 30 år efter, at værket over den i flere henseender — ikke mindst hvad skriftlige *rarissima* angår — betydeligere, endskønt kvantitativt mindre (ialt 569 titler) *mongolica*-samling udkom. Men ventetiden har lønnet sig. Lad os fastslå det med det samme: Dette deskriptivt-analytiske katalog over

Orientalisk og Judaistisk Afdelings mere end 1800 tibetanske håndskrifter og bogtryk, hvis udarbejdelse og trykning generøst er støttet af Carlsberfondet, er et helt igennem solidt stykke håndværk, grundigt udarbejdet, akribisk undersøgt og tilmed udgivet i en smuk udgave. Hartmut Buescher, godt hjulpet af Tarab Tulku, tidligere fagreferent og mangeårig forskningsbibliotekar og *tibetica*-kurator ved Orientalisk og Judaistisk Afdeling, har over en årrække arbejdet grundigt med udarbejdelsen.

2-binds værket udgør sjette bind i rækken af kataloger over orientalske manuskripter, xylografer osv. som befinder sig i danske samlinger (hovedsagelig på Det Kongelige Bibliotek) under betegnelsen *Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections* (COMDC). Denne række blev grundlagt i 1966 og har indtil videre katalogiseret og beskrevet de på danske hænder forefundne samlinger af ceylonesiske, pali (dvs. indiske), laotiske, og siamesiske (dvs. thai), mongolske, indonesiske samt arabiske manuskripter. Hvad bl.a. endnu mangler, er således de kvantitativt langt mindre fjernøstlige (kinesiske og japanske) samlinger. Det kan her anbefales læseren at hente yderligere information på adressen: <http://www.kb.dk/kb/dept/nbo/oja/os>. Alle seks udgivne kataloger er iøvrigt forfattet — med undtagelse af det arabiske katalog — af udenlandske forfattere. Dette giver os anledning til endnu engang at konstatere, at det i de sidste årtier er gået stadig ned ad bakke med uddannelsen af kompetente danske orientaler og filologer, hvis absolutte nulpunkt desværre er nået i de allersæneste år. Og uden kompetent lærerkorps er disse traditionelle uddannelser ikke mere at finde på Københavns Universitet. Også på dette område er dansk forskning saktet bagud, i den sammenhæng idag kun en skygge af tidligere tiders internationale position. Afskaffelsen af det filologisk krævende, velfunderede og kompetencegivende magisterstudium for nogle år siden, blot for at blive erstattet af den i mange henseender diffuse og fagligt svagere PhD-uddannelse, er sikkert een hovedgrund til nedgangen. En anden grund skal søges i den kendsgerning, at de bedste danske talenter og mest fremadstræbende unge forskere under det herskende universitetsklima i Danmark hverken har kunnet finde uddannelse eller hjemsted, for slet ikke at nævne stilling, inden for deres faglige specialisering. De har derfor på bedrøvelig vis måttet søge udenlands for at få en ordentlig uddannelse hos kvalificerede filologer eller for at gøre karriere. Idag er perspektiverne for de traditionelle, rent orientalske faguddannelser i dansk regi yderst kummerlig, for ikke at sige ikke-ek-

sisterende, og en traditionsrig, gammel dansk orientalistisk, filologisk forskningstradition er øjensynlig for altid tabt.

Lad os efter denne sørgelige konstatering igen søge tilbage til temæet. Serien COMDC kan ses som et dansk modstykke til den fremragende *Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland* (VOHD), der ligeledes i deskriptivt-analytisk form dokumenterer de i det tysksprogede rum forefundne samlinger af orientalske skrifter. OJAs samling af *tibetica* på originalsproget dækker ikke blot de kanoniske udgaver i form af Lhasa Kanjuren og Narthang Tenjuren, men som sagt også de i det foreliggende katalog beskrevne over 1800 titler. Teksterne udviser genremæssigt stor mangfoldighed og diversitet, iøvrigt ikke meget anderledes end andre samlinger andetsteds. For deres eksistens kan man takke en række energiske samlere gennem det 20. århundrede, nemlig ingeniørerne L.S. Münter og S. Black, senere Kåre Grønbech (sidste og eneste professor i Danmark i centralasiatisk filologi) og ikke mindst Prins Peter.

Forfatterne har gjort sig stor umage med at finde en passende model til at genre-klassificere den ofte komplekse diversitet, som generelt kendetegner tibetansk litteratur. Forskellige klassificeringssystemer eksisterer, alle kvalitativt forskellige, og den af forfatterne efter moden overvejelse valgte model er ganske repræsentativ og tjener sit formål, nemlig at give læseren en passende oversigt over den omfattende litteratur. Alligevel kunne man sætte spørgsmålstegn ved nogle af klassifikationerne, således burde for eksempel den esoteriske, apokryfe samling *Ma-ni bka'-bum* rettere inkluderes under enten kategorien mytografi eller hagiografi. Endvidere burde de enkelte, heterogene dele af samlingen *bKa'-gdams glegs-bam* være behandlet sammen.

OAs *tibetica*-samling består således af en omfattende samling af kanoniske tekster. Derudover omfatter den apokryfe og mytografiske tekster, efterfulgt af historiografiske, hagiografiske, linje-eulogier, såkaldte *curricula studiorum* (*gsan yig*) eller studiehåndbøger og lignende tekster. Et andet stort segment omfatter litteratur inden for de buddhistiske videnskaber (*vidy sth na, rig gnas*), såsom astrologi, medicin, grammatik, narrativ litteratur og ikonografi. I overensstemmelse med den særegne religiøse indflydelse, der dominerer tibetanske skrifter, befatter den langt overvejende del af samlingen sig imidlertid med doktrinære, filosofiske, metafysiske, liturgiske, rituelle, devotionelle og tantrisk-esoteriske temaer. Det bør her som noget særdeles rosværdigt fremhæves, hvor detaljeret de individuelle tekster i hvert enkelt tilfælde bliver beskrevet. Alle relevante informationer er adækvat gen-

givet, med oplysninger om teksternes proveniens, identifikation af forfatterne, hvor det er muligt (mest anonyme), samt en tæt beskrivelse og gengivelse af alle relevante data, med henvisninger til andre samlinger og kataloger. Som særdeles nyttige må især konkordanserne, samt de mange hjælpsomme indices, betegnes. Som sagt må dette akribiske, filologiske filigran-arbejde roses, og kun enkelte steder kunne man have ønsket eller foreslået en nærmere specificering.

Et antal tekster, mest håndskrifter, bør her fremhæves pga. deres betydning. Endskønt ikke ubekendte er næsten alle de titler, der stammer fra en samling, som tidligere tilhørte Kheng-ze chin-wang. dvs. Prins Yunli (1697-1738 A.D.), værd at fremhæve.² Disse håndskrifter består tildels af sjældne esoteriske *gter ma* skrifter, tilskrevet Rig-'dzin rGod-ldem (1337-1408 A.D.), Gu-ru Chos-dbang (1212-1273 A.D.), Nyang-ral Nyi-ma 'od-zer (1136-1204 A.D.) og Padma 'Phrin-las.³ Derudover må de esoteriske håndskrifter nr. 656-659, samt håndskriftet no. 1808 også fremhæves som sjældne tekster, der afgjort afventer en kommende videnskabelig bearbejdelse.

Det er klart, at i et værk af dette omfang, må der forekomme fejl; alligevel er det i påfaldende, hvor få man kan registrere. En tæt læsning vil sikkert afsløre flere, men nævnes bør dog følgende: Kanxi (s. 19f.) skal læses Kangxi, yderligere læs *lha sa* (ikke: *lhas*) '*phrul snang* (s. 526).

Tilbage bliver blot endnu engang at rose forfatterne for veludført arbejde. Skulle de endnu manglende kataloger nå samme høje standard, kan Det Kongelige Bibliotek være ganske tilfreds. Med glæde kan man altså konstatere, at der fra dansk side er udgivet et værk, der vil finde international anerkendelse og bevågenhed.

Per K. Sørensen

² Især nr. 312-313, 318-320, 367, 369-373, 404, 411, 443-444, 446-447, 470, 515-516, 554, 726-728, 737-738, 792, 800, 807, 809, 811, 822-824, 827-830, 834-836, 838-846, 848, 851-854, 856, 858, 889-893, 921-925, 927-932, 936, 956, 965-967, 1034, 1046-1058, 1060, 1098-1104, 1170-1172, 1214, 1264, 1333-1365, 1454-1456, 1687.

³ Læseren henvises her også til V.L. Uspenskys interessante studie: *Prince Yunli (1697-1738): Manchu Statesman and Tibetan Buddhist*. Tokyo 1997.